

DIPLOMA IZ PLANINSTVA

SAŠA JEREB

Na Oddelku za geografijo ljubljanske Filozofske fakultete je lani pri **prof. dr. Matjažu Jeršiču** uspešno zagovarjala svojo diplomsko nalogo **Saša Jereb**. Naslov njene diplomske naloge: »Ustreznost in izkoriščenost slovenske pokrajine za gornišтво.« Diplomantka je seveda velika ljubiteljica gorá, zato se je odločila za takšno diplomó. Delo, ki obsega 200 strani, je mogoče videti in prebrati v knjižnici Oddelka za geografijo FF ali v knjižnici Planinske zveze Slovenije, Planinski vestnik pa objavlja močno skrčen povzetek tega diplomskega dela. (Op. ur.)

Gornišтво dandanes postaja vse bolj svetovni pojav. Vse več ljudi po svetu se odloča za to obliko rekreacije. Vse več je tudi motivov, zaradi katerih se odločamo za hojo v hribe in gore.

Tako kot drugod po svetu tudi v Sloveniji gornišтво pridobiva na pomenu. Slovenija je alpska dežela in Slovenci smo narod izpod gora. Zanimanje za naše gore oziroma za odkrivanje njenih lepót se je pri posameznikih pojavilo že razmeroma zgodaj. Kasneje se je interes zanje vse bolj širil in gore so s svojo lepoto in izzivalnostjo privablale vse več ljudi. Danes zavzema gornišťvo v Sloveniji že takšen obseg, da je postalo del identitete slovenskega naroda. To se odraža tudi v tem, da je Planinska zveza Slovenije do nedavna več kot desetletje štela preko 100.000 registriranih članov in je s tem najštevilčnejša organizacija v državi. Gornišťvo je dostopno vsem slojem ljudi različnih starosti, ki jih veže ljubezen do narave in življenje z njo.

OBMOČJA VREDNOTENJA SLOVENIJE ZA GORNIŠTVO

Različni predeli Slovenije imajo različno ustreznost za gornišťvo, ki vpliva tudi na različno izkoriščenost. Da bi

ugotovila ustreznost in izkoriščenost Slovenije za gornišťvo oziroma primerjala posamezne predele Slovenije med seboj, sem najprej določila območja gornišťva v Sloveniji. Pri tem sem se oprla na planinske poti in na osnovi izhodišč in ciljev le-teh določila 70 območij gornišťva v Sloveniji, od tega:

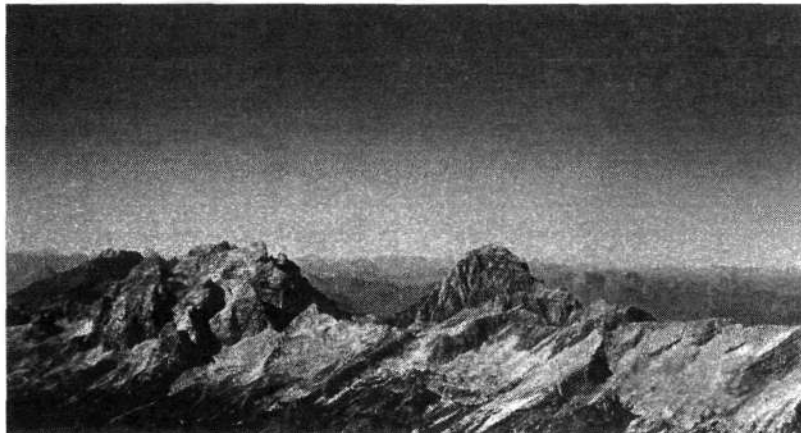
- 22 v alpskem svetu (9 v Julijskih Alpah, 7 v Karavankah in 6 v Kamniško-Savinjskih Alpah),
- 21 v predalpškem svetu (6 v zahodnem, 8 v vzhodnem, 3 v severovzhodnem predalpškem hribovju in 4 v Pohorskem Podravju),
- 4 v primorskem svetu (3 v flišnih in 1 v kraški regiji),
- 17 v dinarskem svetu (14 v visokih in 3 v nizkih dinarskih planotah) in
- 6 v subpanonskem svetu.

Pri tem moram omeniti, da nekateri deli naše države ne pripadajo nobenemu od območij, saj v nekaterih predelih Slovenije planinskih poti še ni.

Dobljena območja gornišťva sem nato vrednotila oziroma primerjala med seboj glede na njihovo ustreznost oziroma pomen za gornišťvo. Kot osnovo vrednotenja sem izbrala metodo, ki temelji na analizi uporabne vrednosti. Pri tej metodi gre za to, da se s pomočjo različnih kriterijev ovrednoti možnost pokrajinskih območij za gornišťvo ter se jih razvrsti na osnovi različne primernosti oziroma ustreznosti za omenjeno dejavnost. Rezultat vrednotenja predstavljajo različne stopnje ustreznosti in izkoriščenosti pokrajine za gornišťvo.

Najprej sem poiskala dejavnike, ki vplivajo na primerčnost nekega območja za gornišťvo. Primerčnost pokrajine za gornišťvo je odvisna od različnih pokrajinskih pogojev, od razpoložljive planinske infrastrukture in superstrukture ter različnih drugih dejavnikov. Zato sem območja gornišťva v Sloveniji med seboj primerjala na podlagi naslednjih dejavnikov:

- pokrajinska primernost,
- planinske poti,

- objekti za bivanje in oskrbo in
- drugi dejavniki.

Nato sem vsakemu od omenjenih štirih dejavnikov določila merila oziroma kriterije, na podlagi katerih sem prej izbrane dejavnike lahko vrednotila in opredelila njihove vrednosti. Za merjenje vrednosti kriterijev in dejavnikov sem uporabila štiristopenjsko vrstilo lestvico:

1. zelo visoka primernost,
2. visoka primernost,
3. zadovoljliva primernost,
4. brez posebne primernosti.

V vsakem od 70 območij gornišstva v Sloveniji sem vsakemu od kriterijev določila stopnjo primernosti območja za gornišstvo glede na omenjeni kriterij. Nato sem dobljene stopnje primernosti po kriterijih seštel v okviru vsakega dejavnika in dobila stopnjo primernosti vsakega od štirih dejavnikov za gornišstvo. Seštel sem še stopnje primernosti vseh štirih dejavnikov in dobila primernost vsakega posameznega območja za gornišstvo. Na osnovi dobljenih rezultatov so se pokazale razlike v ustreznosti in izkoriščenosti posameznih predelov Slovenije za gornišstvo.

RAZLAGA METODE IN ANALIZA REZULTATOV

Kot sem že omenila, sem pri vsakem od omenjenih štirih dejavnikov določila različne kriterije za vrednotenje pokrajine za gornišstvo.

1. Pokrajinska primernost je eden od najpomembnejših dejavnikov za razvoj gornišstva. Čim boljše pokrajinske danosti ima neka pokrajina, tem večja je doživljajska zmožnost take pokrajine in večji je interes ljudi za obisk. Doživljajska zmožnost neke pokrajine je v veliki meri odvisna od razglednosti in od sestave pokrajine oziroma raznolikosti rabe tal.

Zato sem pri dejavniku pokrajinska primernost za vrednotenje pokrajine za gornišstvo uporabila dva kriterija, razglednost in rabo tal.

Razglednost je eden izmed pomembnejših kriterijev, saj izkušnje kažejo, da so najbolj obiskane tiste točke, ki so na nekem vrhu, grebenu ali višinski stopnji in

omogočajo velik vertikalni in horizontalni razgled. Osnova za določitev razglednosti nekega območja je bilo število izrazitih razglednih vrhov, grebenov ali robov planot.

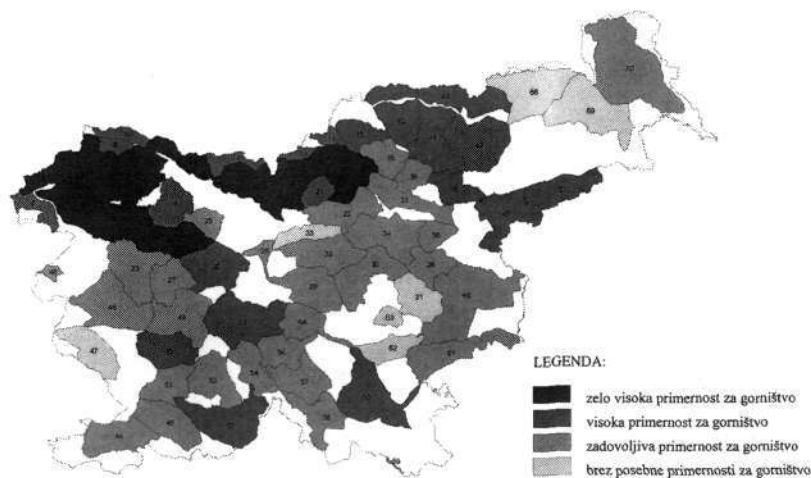
Pri **rabi tal** sem kot najprimernejše za gornišstvo upoštevala čimbolj raznoliko rabo tal. Osnovni pogoj za doživljanje je namreč obstoj zaznavnih pokrajinskih razlik, ki s svojo sestavo vplivajo na doživljanje.

Večina območij z zelo visoko pokrajinsko primernostjo za gornišstvo je v alpskem svetu. Alpski svet Slovenije ima zelo veliko reliefno energijo, vrhovi so večji del skalnati in neporaščeni ter zato zelo razgledni. Slabše pokrajinske razmere ima predalpski svet, kjer prevladujejo območja z visoko primernostjo za gornišstvo predvsem v zahodnem predalpskem hribovju, medtem ko gre v drugih predelih v glavnem za zadovoljivo primernost. Zadovoljivo primernost ima tudi večina območij primorskega in dinarskega sveta, medtem ko se v subpanonskem svetu kaže zelo različna primernost. Stopnja pokrajinske primernosti za gornišstvo vsakega od 70 območij gornišstva v Sloveniji je razvidna s karte.

2. Planinske poti so za gornišstvo prav gotovo zelo pomemben dejavnik. V gorah je namreč cela vrsta poti, stez, kolovozov in plezalnih poti. Označevanje teh poti z markacijami, napisnimi tablamami in kažipoti ter opremljanje z železnimi klini in žičnimi vrvmi se je začelo že v prejšnjem stoletju. Poleg teh nadelanih in markiranih poti imamo v gorskem svetu še veliko pastirskih in drugih poti, ki niso označene, čeprav so sicer dobro nadelane in vzdrževane. Veliko markiranih poti, zlasti v sredogorju ter po ravninah in dolinah, se drži kolovozov, makadamskih ali celo asfaltnih cest.

Na podlagi Seznama planinskih poti v Sloveniji iz leta 1995 (PZS), planinskih, planinsko-izletniških, planinsko-turističnih in turističnih kart Slovenije, ob upoštevanju veznih poti ter na osnovi lastnega poznavanja sem na območju Slovenije dobila 1235 planinskih poti.

Pri dejavniku planinske poti sem pri nadaljnji analizi upoštevala štiri kriterije:

Stopnja pokrajinske primernosti za gornišstvo po območjih gornišstva v Sloveniji

- a) dolžina planinskih poti,
- b) gostota planinskih poti,
- c) stopnja zahtevnosti planinskih poti in
- d) vezne poti.

Dolžino planinskih poti sem delno povzela po Seznamu planinskih poti v Sloveniji, delno pa sem jih izmerila s pomočjo kurvimetra na kartah. Skupna dolžina vseh planinskih poti v Sloveniji znaša 8689,3 km. Z analizo po območjih gornišstva se je pokazalo, da imajo največjo dolžino planinskih poti območja alpskega sveta, in sicer kar 3048,8 km ali 35 odstotkov vseh planinskih poti v Sloveniji. Sledi predalpski svet z 2982 km ali 34 odstotki. Skupaj je torej v teh dveh predelih več kot dve tretjini planinskih poti v državi. Nekoliko manjša je dolžina planinskih poti v območjih dinarskega sveta s 1660 km oziroma 19 odstotki. Precej manj je planinskih poti v območjih subpanonskega sveta z 847,5 km oziroma 10 odstotki in primorskega sveta s 151 km, kar znaša le 2 odstotka vseh planinskih poti v Sloveniji.

Zaradi različne velikosti posameznih območij gornišstva v Sloveniji dolžina planinskih poti ni najboljši pokazatelj prepredenosti območja s planinskimi potmi. Treba je upoštevati predvsem **gostoto planinskih poti**, to je, koliko kilometrov oziroma metrov planinskih poti je na enem kvadratnem kilometru ozemlja. Največ območij z zelo veliko gostoto planinskih poti je v alpskem svetu. Tu območja v povprečju dosega 978,6 m poti na kvadratni kilometer, kar 9 območij — zlasti v Jujskih Alpah — pa presega 1101 m poti na km². V pred-

alpskem svetu ima večina območij visoko ali zadovoljivo gostoto, povprečno pa je na kvadratni kilometer 700,9 metra poti. Zadovoljivo gostoto ima tudi večina območij dinarskega sveta s povprečjem 446 m poti na km² in subpanonskega sveta s povprečjem 356,7 m poti na km², medtem ko imajo vsa štiri območja primorskega sveta manj kot 300 m planinskih poti na km² oziroma povprečno 209,6 m na km².

Glede na **stopnjo zahtevnosti** delimo planinske poti v tri skupine, na lahke, zahtevne in zelo zahtevne. Kategorizacijo so konec osemdesetih let opravili člani Komisije za pota pri PZS ob pomoči markacistov in gorskih reševalcev.

Lahka pot je pot, kjer si pri hoji ni potrebno pomagati z rokami. Kadar taka pot preči strmo pobočje, je dovolj široka, da omogoči varno hojo tudi manj izurjenim gornikom. Od njih zahteva le pazljivost in telesno kondicijo. Lahka pot ni posebej označena.

Zahtevna pot vodi preko težjih mest, kjer si zaradi varnosti pomagamo z rokami. Morebitne varovalne naprave so namenjene varnosti gornika in niso nujno potrebne za premagovanje težjih mest. V izhodiščih takih poti je na tabli opozorilo »Zahtevna pot«.

Zelo zahtevna pot je tista pot, kjer je raba rok pri hoji nujno potrebna. Varovalne naprave omogočajo prehod težjih mest, kjer bi bilo sicer potrebno varovanje s plezalno vrvjo. Pogosto je na taki poti potreben cepin, včasih potrebujemo tudi dereze in čelado. Primerna je le za dobro izurjene ter dobro fizično pripravljene gorni-

Slovenske antarktične gore

Slovenski alpinist **Viki Grošelj**, ki je doslej stal na vrhovih kar desetih osemtisočakov in na najvišjih vrhovih vseh celin razen na najvišji gori Oceanije, na zadnji od teh, na najvišji gori Antarktike, Mount Vinsonu (5140 m), prve dni letošnjega januarja, je te dni prejel razveseljivo vest agencije Adventure Network International. Potem ko so v agenciji natančno pregledali podatke iz svojega arhiva, ga je direktorica agencije **Anne Kershaw** obvestila, da so bili slovenski alpinisti letošnjega januarja na šestih gorskih vrhovih v pogorju Ellsworth na Antarktiki v resnici prvi, »odkar svet stoji«.

Trije slovenski alpinisti, Viki Grošelj, **Stane Klemenc** in **Rafko Vodišek**, so skupaj s hrvaškim alpinistom **Stipetom Božičem** zadnje dni lanskega leta odpotovali iz Evrope, v Čilu skočili iz lanskega v letošnje leto, 3. januarja odleteli na Antarktiko, se dan pozneje začeli vzpenjati na tamkajšnjo najvišjo goro Mount Vinson in 5. januarja priplezali na njen vrh, s katerega se je Grošelj do baznega tabora pod goro smučal, ostali trije pa so po drugi strani sestopili peš. Ker so delo, zaradi katerega so se odpravili na belo celino, opravili bistveno prej, kot so načrtovali, so naslednje dni splezali še na šest okoliških gorskih vrhov, o katerih so dobili podatke, da dotle na njihovih vrhovih še ni bil nihče.

Dne 7. januarja sta Božič in Grošelj po treh urah opravila prva pristopa na neimenovana vrhova vzhodno od baze pod Vinsonom, visoka 2830 in 2845 metrov. Z obeh sta se smučala v dolino. Poimenovala sta ju Slovenija in Hrvaška. Dan pozneje so Božič, Grošelj, Klemenc in Vodišek opravili prvi pristop na 2650 metrov visok vrh, ki je prav tako vzhodno od baze pod Vinsonom, in ga imenovali Matija. Opravili so prečenje gore in se smučali z njenega vrha. Isti dan so se nekaj kilometrov južneje povzpeli še na dva lepa vrhova, visoka okoli 2300 metrov, »njuno poimenovanje pa zaenkrat prepuščamo morebitnemu zanimanju sponzorjev, ki bi bili pripravljene pokriti del stroškov te uspešne odprave, ki še vedno niso poravnani«, kot nam je dejal Viki Grošelj. Naposled sta 11. januarja Grošelj in Klemenc splezala na vrh severovzhodno od baze in 2900 metrov visoko skalno in snežno piramido imenovala Slovenica; tudi s te gore sta se smučala v svoj bazni tabor.

Dne 6. maja pa so trije slovenski osvajači Antarktike v Kosovelovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani ob prikazovanju barvnih diapozitivov in video posnetka pred gledalci in poslušalci obudili spomine na to svojo odpravo. Predavanje je bilo hkrati slavnostni zaključek slovenskega alpinističnega projekta — osvojitve najvišjih vrhov vseh celin.

M. R.

ke. Ni za vrtoglave. V izhodiščih takih poti je na tabli opozorilo »Zelo zahtevna pot«.

Od skupaj 1235 planinskih poti v Sloveniji je lahkih 1.094 oziroma 88 odstotkov, zahtevnih je 85 ali 7 odstotkov, zelo zahtevnih poti pa je 56 oziroma 5 odstotkov.

Kar 80 (94 %) zahtevnih planinskih poti je v območjih alpskega sveta, in sicer 42 (49 %) v Julijskih Alpah, 29 (34 %) v Kamniško-Savinjskih Alpah in 9 (11 %) v Karavankah. Izven območij alpskega sveta sta 2 (2 %) zahtevni planinski poti v predalpskem in 3 (4 %) v dinarskem svetu.

Zelo zahtevnih planinskih poti je v alpskem svetu 54 (96 %), od tega 35 (62 %) v Julijskih Alpah, 18 (32 %) v Kamniško-Savinjskih Alpah in 1 (2 %) v Karavankah. Preostali 2 (4 %) zelo zahtevni poti sta v območjih predalpskega sveta.

Območja primorskega in subpanonskega sveta nimajo ne zahtevnih, ne zelo zahtevnih planinskih poti, ampak so vse poti lahke.

Slovenija je na gosto preprejena z različnimi **veznimi potmi**, imenovanimi tudi planinske transverzale. Te so

prečne, krožne ali točkaste. Vsem je skupno, da gre za točno predpisane točke, ki jih je treba obiskati. Nekatere so speljane po visokogorskem svetu, druge po sredogorju in tretje po nižjem gričevnatem svetu. Nekatere je mogoče prehoditi v enem ali dveh dneh, za druge si je treba vzeti kar precej časa. Po nekaterih je mogoče hoditi vse leto, po drugih pa le v poletnem času. Nekatere vezne poti so mednarodnega oziroma meddržavnega pomena, druge državnega, tretje regionalnega ali le lokalnega pomena. Prav glede na slednjo delitev in seveda glede na število veznih poti sem opravila svojo analizo primernosti posameznega območja za gornišvo glede na kriterij vezne poti. V analizo sem vključila 52 veznih poti v Sloveniji. Največ veznih poti poteka preko območij v predalpskem in dinarskem svetu, kjer čez nekatera območja — zlasti v zahodnem predalpskem hribovju — poteka tudi šest ali več veznih poti. Slabše je z veznimi potmi v sicer za gornišvo najbolj primernem, alpskem svetu. Prav tako območja subpanonskega sveta nimajo večjega števila veznih poti. Najslabše so razmere v primorskem svetu.

(Nadaljevanje prihodnjic)

PRVIČ RAZISKOVALNO O PLANINSKIH VEZNIH POTEH

ZELO PRIMEREN MOTIV JE POT, NE ZNAK

SILVO KRISTAN

Katarina Nečimer z Bleda si je za diplomsko nalogo na Fakulteti za šport izbrala temo *Vloga veznih poti v slovenski gorniški kulturi*. Zanimala so jo predvsem naslednja tri vprašanja:

1. Količšen motiv za hojo po veznih poteh je častni znak, ki ga podeli organizator pohodnikom, ki prehodijo neko pot?
2. Ali se v Sloveniji zaradi veznih poti povečuje število pohodnikov?
3. Ali zanimanje za vezne poti narašča?

Podatki so bili zbrani z dvema vprašalnikoma. Na en vprašalnik je odgovorilo 43 planinskih društev, ki skrbijo za kakšno od veznih poti. Šest društev se vabilu ni odzvalo. Na drugi anonimni vprašalnik pa je odgovorilo 46 pohodnikov, ki so zadnji prehodili Slovensko planinsko pot. Zbrani podatki so bili osvetljeni še z intervjujem dveh priznanih pohodnikov, **Hinka Lebingerja** iz Litije in **Slavka Krušnika** iz Ljubljane.

Na podlagi zbranih podatkov je bilo ugotovljeno:

NA POT ZARADI ZNAČKE?

Častni znak ni poglobljen motiv, zaradi katerega privrženci hodilnega športa hodijo po veznih poteh. Motiv častnega znaka je celo na repu lestvice motivov. Pred njim so ljubezen do narave ter zdravstveni, vedoželjnostni, socialni in športni motiv. Čeprav se pohodniki ne odločajo za to ali ono vezno pot zaradi čast-

nega znaka, pa jim je ta vendarle dragocen spomin na opravljeno pot in prijeten zaključek neke odločitve in vztrajanja pri njej. Motiv, ki prevladuje pri odločanju za hojo po vezni poti, je čustvena navezanost na naravo.

Zdi se, da je bila vloga častnega znaka doslej precenjevana, saj je prevladovalo stališče, da je mogoče s častnim znakom pridobiti pohodnike za neko vezno pot.

Ob ugotovitvi, da častni znak vendarle ni glavni motiv za hojo po veznih poteh, se postavlja vprašanje, zakaj potem ljudje hodijo po teh poteh. Če bi šlo predvsem za zadovoljevanje želje in potrebe po gibanju v naravi, po druženju in zadovoljevanju zdravstvenega motiva, bi pohodniki lahko hodili kjerkoli v neposredni okolici svojega doma.

Iz diplomskega dela Nečimerjeve je mogoče sklepati, da so **vezne poti same po sebi motiv**. Motiv je torej pot, ne pa le sklepno dejanje te poti, ki ga označuje podelitev častnega znaka. Ljudje vezne poti sprejemajo kot hodilne ponudbe, ki jih vabijo oziroma usmerjajo v območja, kraje in točke, kamor marsikdo najbrž nikdar ne bi šel. Gre pravzaprav tudi za udejanjanje **vedoželjnosti** (spoznati kaj novega, nove kraje, nove poti, nove izletniške točke, nove vrhove itn.). Mogoče je sklepati, da se ljudje zavestno odločajo za ponujeni program, ki ga nato načrtno in postopoma udejanjajo s konkretnimi nalogami, s predpisanimi etapami in kontrolnimi točkami.

Ob ugotovitvi, da častni znak ni poglobljen motiv za hojo po veznih poteh, bi se utegnila poroditi misel o njegovi